

דיווחי הקונסול הכללי הפולני בירושלים, בשנים 1937–1939

במחצית השניה של שנות ה-30 גילו שלטונות פולין התעניינות מיוחדת ואף מעורבות ישירה בגורלה של ארץ-ישראל בכלל ובמעמדו של היישוב היהודי בה בפרט. הסיבה לכך היתה, שבאותו הזמן החליטה ממשלת פולין שיש לגשת בדחיפות לפתרון הבעיה של שלושה וחצי מיליון היהודים במדינה, ולדעתה ניתן לפתור בעיה זו אך ורק על-ידי הגירתם ההמונית, שתפחית באופן משמעותי את מספרם בפולין.

העיתוי של העמדת הבעיה היהודית בפולין על בסיס זה נבע ממערך חדש שנוצר ביחסי הכוחות הפוליטיים בתוך המדינה. מותו של פילסודסקי, המנהיג הכריזמטי, ב-1935, החליש במידה ניכרת את מחנה השלטון שנשאר מיתום ומפולג. נשקפה לו סכנה שמחנה "האנדציה" האופוזיציוני המתחרה בו יגביר את כוחו במדינה, בהשתמשו בתעמולה אנטי-יהודית קיצונית, שאינה נרתעת מלהטיף למעשי אלימות; וזו מצאה הזדמנות בקרב רבדים נרחבים של הציבוריות הפולנית. הדחיפות שהודגשה על-ידי חוגי השלטון לפתרון הבעיה היהודית בפולין באמצעות ההגירה, באה להוכיח לעם, שבעיה זו היא מרכזית בעיני השלטון, אשר עומד לטפל בה בדרך מעשית ואפקטיבית כאחד. על פי דעה זו, הגירת המוני היהודים מהמדינה אף תתרום לפתרון של בעיות אקוטיות רבות בתחומי החברה והכלכלה.

כלפי חוץ הציגה ממשלת פולין את הבעיה של הגירת היהודים מהמדינה הן כבעיה בינלאומית, שיש לרתום לפתרונה בראש וראשונה את מעצמות המערב, והן כבעיה יהודית עולמית, שיש לשתף בה גם ארגונים יהודיים ואישים יהודים בתפוצות.

מן הראוי לציין, כי בשנים הללו, כאשר הלחצים "האמיגרציוניסטיים" כלפי הציבור היהודי היו חזקים ביותר והטיפול בבעיית ההגירה היהודית קיבל עדיפות ראשונה במעלה על-ידי הדיפלומטיה הפולנית, יעדי ההגירה הפוטנציאליים היו נעולים כמעט לחלוטין. עמדתה של ממשלת פולין היתה אז, שהיעד הריאלי העיקרי להגירה יהודית מפולין הוא ארץ-ישראל המנדטורית, וזאת לאחר שב-1935 הצליחו לעלות אליה כ-30 אלף מיהודי פולין. עניין ההגירה לארץ-ישראל הוצג על-ידיה בדיונים עם הבריטים או מעל במת חבר הלאומים

לא רק כבעיה מזרח-תיכונית או בריטית, אלא גם כבעיה של מדינות אחרות במרכז-מזרח אירופה, שבהן מצויים ריכוזים גדולים של אוכלוסיה יהודית.¹ מ-1936 ועד פרוץ מלחמת העולם השנייה, בתקופת המאורעות שפקדו את ארץ-ישראל ובעת הדיונים המדיניים וההחלטות על עתידה של ארץ-ישראל (הוועדה המלכותית בראשות הלורד פיל, ועדת וודהד לבחינת דרכי הביצוע של חלוקת ארץ-ישראל, דיוני ועידת לונדון בתחילת 1939, הספר הלבן ממאי 1939) היו מוקדי הפעילות הנמרצת הפולנית בענייני ארץ-ישראל בווארשה, בלונדון, בג'נווה, בוויניטון ואף בירושלים. נציגי פולין עמדו כל אותו זמן בקשר מתמיד עם נציגי הסוכנות היהודית ועם נציגי ההסתדרות הציונית החדשה (הצ"ח) הרוויזיוניסטית, בהיותם מודעים היטב לחילוקי הדעות בקרב המחנה הציוני על כל פרטיהם, לגבי ההצעות השונות ביחס לעתידה של ארץ-ישראל.² כל אותו הזמן פעלו אנשי משרד החוץ הפולני בשיחות עם נציגים של משרד החוץ ומשרד המושבות הבריטיים לביטול ההגבלות החמורות שהוטלו על העליה היהודית, ודרשו שבריטניה תיקח בחשבון את האינטרסים של פולין ושל היהודים המתגוררים בתוכה.³ השיחות האלה, כידוע, לא הוכתרו בהצלחה, והבריטים לא ראו בעין יפה את מעורבותה של הדיפלומטיה הפולנית בנושא.⁴ כל זה לא מנע מהפולנים מלהתמיד בהפעלת לחץ על בריטניה, במישרין או בעקיפין, כדי שזו תחליט סופית על פתרון כלשהו בשאלת ארץ-ישראל, ובלבד שיאפשר בקרוב עליה יהודית המונית.

מאידך גיסא היו הבריטים מודעים לסיוע שהושיטו שלטונות פולין בשנים 1937-1939 לארגוני ההגנה והאצ"ל ברכישת נשק, בהדרכה צבאית ובעליה "בלתי לגאלית", והפעילו מצדם לחצים נגדיים על ממשלת פולין, שתלותה המדינית בבריטניה גברה במיוחד לאחר הידרדרות יחסיה עם גרמניה, החל מאוקטובר 1938.⁵

1. על הפעילות הדיפלומטית הנמרצת של פולין בתקופה זו בענייני ארץ-ישראל מצויים מסמכים רשמיים פולניים במספר רב בארכיון משרד החוץ מאותן השנים, ששרד בחלקו. החומר נמצא עתה ברובו בגדול בארכיון התעודות החדשות בווארשה: Archiwum Akt (= AAN/MSZ) Nowych / Ministerstwo Spraw Zagranicznych ובאוסף הפולני של ארכיון הובר ליד אוניברסיטת סטנפורד, ארצות-הברית: Hoover Institution Archives, Polish Collection (=HIA, Poland)
2. ראה בהרחבה על הנושא במאמרי "הדיפלומטיה הפולנית ובעיית ההגירה היהודית בשנים 1935-1939", גלעד, א (1973) (להלן: הדיפלומטיה הפולנית), עמ' 216-218.
3. שם, עמ' 220-221.
4. ראה על כך Chanoch (Howard) Rosenblum, "The New Zionist Organization's Diplomatic Battle Against Partition, 1936-1937", *Studies In Zionism*, V, 11 (1990), p. 177
5. איגרת רוברטס ממשרד החוץ הבריטי לראצ'ינסקי, שגריר פולין בלונדון מ-28.39, HIA, Poland, Ambasada Great Britain, Box 36, W 10943

במקביל לכך פעלו הפולנים הן במוסדות חבר הלאומים ובשיחות שקיימו עם נציגי מדינות שונות בעולם והן בהסברה שכוננה אל היהודים, כדי למצוא בדחיפות יעדי הגירה גם מחוץ לארץ-ישראל, שיהיה בכוחם לקלוט חלק מיהודי פולין, וישמשו כעין "בית לאומי יהודי נוסף". משרד החוץ הפולני ניהל משא ומתן בדרג גבוה על אפשרות של התיישבות יהודית המונית במדגסקר, באנגולה ובגויאנה הבריטית.⁶ הוכנו על-ידי פרויקטים אלטרנטיביים להגירה יהודית לארצות שונות, ובכלל זה ארצות הגובלות בארץ-ישראל, כגון עבר הירדן וחצי האי סיני.⁷

אולם יש לציין, כי על אף המאמץ הרב שהושקע על-ידי הדיפלומטיה הפולנית בהעלאת התוכניות האלה, שנראו דמיוניות למדי, התמקדו הפולנים במאמציהם להשפיע על הבריטים לשנות את מדיניותם בארץ-ישראל. זו מטבע הדברים היתה היעד האטרקטיבי בעיני המוני היהודים, כאן ניתן היה לצפות שהון יהודי בינלאומי יסייע במימון של הגירה יהודית המונית מפולין, ולגביה היתה קיימת כבר התחייבות בריטית הכלולה בהצהרת בלפור ובכתב המנדט.⁸

ארבעת המסמכים המתפרסמים להלן במלואם לפי סדר כרונולוגי, בתרגום מפולנית, הם אחדים מדיווחי הקונסול הכללי הפולני בירושלים, ויטולד הולאניצקי, למשרד החוץ הפולני בווארשה. הולאניצקי שימש בתפקיד זה בשנים 1937–1940. עד פרוץ מלחמת העולם השנייה הוא היה בעל השפעה ניכרת בעיצוב המדיניות הפולנית בכל הנוגע לארץ-ישראל, וזאת אף מעבר לתפקידו הרשמי. דיווחיו המרובים והתכופים נקראו בעיון רב על-ידי אישי המדינה בפולין, והוא הוזמן לשם לעתים קרובות להתייעצויות. רבים מדיווחיו שרדו והם מצויים בארכיון לתעודות חדשות בווארשה – חטיבת משרד החוץ הפולני, ובאוסף הפולני שבארכיון מכון הובר, באוניברסיטת סטנפורד בארצות-הברית.⁹

מעניין לעקוב אחר התרשמויותיו מפגישותיו עם אישים שונים: יהודים, ערבים ואנשי האדמיניסטרציה הבריטית, ולקרוא את הערכתו על המתרחש בארץ ובתנועה הציונית. הוא היה בקורתי מאוד ביחס לפעילותם של הסוכנות

6. הדיפלומטיה הפולנית, עמ' 214–215, 249, וכן מאמרי, "Poland, the United States and the Emigration of East European Jewry – The Plan for a Supplemental Jewish Homeland in Angola, 1938–1939", *Gal-Ed*, V, 11 (1989), pp. 55–86

7. על חקר האפשרות להתיישבות המונית של יהודי פולין בחצי האי סיני ראה למשל איגרת חודית של אלפונס קולה (Alfonso Kula), מיופה כוח של פולין בקהיר מ"מ 28.1.38 למשרד החוץ הפולני, AAN/MSZ 9905/38–39

8. לא כאן המקום לפרט ולנתח את מדיניות ההגירה של פולין. הנני מכין מחקר נרחב על פולין ובעיית ארץ-ישראל בין שתי מלחמות העולם.

9. ראה הערה 1.

היהודית ושל המוסדות היישוביים, והעריך כי במדיניותם ההססנית והפשרנית הם לא ישיגו את מטרותיהם, ולא יהיה בכוחם לבטל את ההגבלות החמורות הקיימות על העליה היהודית. יתר על כן, בחודשים האחרונים שלפני פרוץ מלחמת העולם הוא לא חסך את חצי בקורתו מן הממסד הרוויזיוניסטי, ובייחוד ממנהיגות הצ"ח בארץ, שלדעתו כותם בהצהרות מילוליות ולא בפעילות ממשית בשטח. לעומת זאת מתפעל הולאניצקי מאוד מהאידיאולוגיה ומהפעילות האמיצה, כדבריו, של אנשי האצ"ל בארץ. למעשה, דיווחיו של הולאניצקי מירושלים סללו במידה גדולה את הדרך בפני האצ"ל, ובמיוחד בפני אברהם שטרן (יאיר), חבר מפקדת הארגון,¹⁰ ואיפשרו לו לזכות בשיתוף פעולה וביחס לבבי מצד שלטונות פולין.¹¹ הולאניצקי היטיב להכיר את שטרן בירושלים, והתרשם ממנו עמוקות. בהגיע שטרן לפולין כנציג האצ"ל במקום, הובטחה לו העזרה הרשמית בתחומי הרכש הצבאי, האימון הצבאי למדריכי אצ"ל ועליה ב' הרוויזיוניסטית.¹²

בדיווח ממרץ 1939 המתפרסם להלן (תעודה מס' 4) דן הולאניצקי במשבר הקשה שבין האצ"ל לבין התנועה הרוויזיוניסטית.¹³ הוא מותח כאן בקורת קשה על ז'בוטינסקי (איתו נפגש כנראה מספר פעמים בפולין) על שאין לו שפה משותפת עם אנשי האצ"ל, ועל שאינו תומך בדרךם ובפעולותיהם. הדיווח הנ"ל נשלח לווארשה ימים ספורים לפני פתיחתו של הקורס למדריכי האצ"ל מהארץ בעיירה אנדרייבוב שבהרי הקרפטים, בדרום-מערבה של פולין. על הקורס הזה, שנערך בסודיות מוחלטת בהדרכת קצינים פולניים, נודע לז'בוטינסקי רק סמוך לסיומו, וגם זאת בדרך מקרה.¹⁴

אכן חנו של ז'בוטינסקי ירד במקצת בעיני הצמרת הפולנית בשנת 1939.¹⁵

10. את שטרן ראה תמיד מציין בדיווחיו בכינויו בן-משה, ראה למשל, הולאניצקי למשרד החוץ מ-5.1.38, AAN/MSZ 2312/32-34.
11. אומנם היה זה יוסף שכטמן, שלפי הוראתו של ז'בוטינסקי הציג את אברהם שטרן בנובמבר 1937 בפני מספר פקידים ממשלה בכירים בווארשה, אולם חשיבות מיוחדת היתה להמלצותיו של הולאניצקי, דוד ניב, מערכת הארגון הצבאי הלאומי, ב, מהגנה להתקפה 1937-1939, תל-אביב 1965 (להלן: ניב), עמ' 163-164; עדה אמיכל-ייבין, בארגמן: חייו של יאיר, אברהם שטרן, תל-אביב 1986 (להלן: אמיכל-ייבין), עמ' 123. וראה גם אריה נאור, דוד ריאל המפקד הראשי של הארגון הצבאי הלאומי, תל-אביב 1990 (להלן: נאור), עמ' 154-155.
12. נאור, עמ' 155-156.
13. על המשבר הזה ועל הנסיונות לחיסולו ב"הסכם פאריס" עיין יוסף הלר, לח"י, אידיאולוגיה ופוליטיקה, 1940-1949, א, ירושלים 1989 (להלן: הלר), עמ' 41-80.
14. עיין בעזרתו של יעקב (ישקה) אליאב, אחד ממשתתפי הקורס באנדרייבוב, בספרו מבוקש, ירושלים 1983, עמ' 84-87. כמו כן עיין: ניב, עמ' 193-194; הלר, עמ' 66; אמיכל-ייבין, עמ' 142.
15. יוזף זק, שר החוץ הפולני, בשיחה עם ויקטור דריימר, מנהל האגף הקונסולרי במשרד

אולי מעיד על כך גם סירובם של השלטונות להתיר את כינוסו של "ציון-סיים", כפי שכינה ז'בוטינסקי את הקונגרס של נציגי יהודי אירופה המזרחית, שהוצע על-ידיו בדצמבר 1938. הקונגרס היה אמור להתכנס בווארשה בקיץ 1939 לאחר שייבחרו נציגיו.¹⁶ לכינוס הקונגרס הזה היתה התנגדות מצד אנשי אצ"ל רבים, שראו בו אקט הפגנתי גרידא שאין מאחוריו פעילות ממשית.¹⁷ שלוש התעודות הראשונות המובאות להלן הן דיווחיו של הולאניצקי משלוש שיחות שקיים: עם חאג' אמין אל חוסייני, המופתי של ירושלים, עם האמיר עבדאללה ועם בן-גוריון.

הפגישה עם המופתי נערכה בירושלים במאי 1937 בחודשי ההפוגה במאורעות בארץ, וערב פרסום מסקנות ועדת פיל. הולאניצקי התעניין בשיחה זו בעיקר ביחסו של המופתי, נשיא הוועד הערבי העליון, לנסיונות של כינון גושים פוליטיים במרחב המזרח-תיכוני, ביחסיו עם בריטניה וכד'. מסתבר שהמופתי מצדו היה מעוניין מאוד בשינוי מדיניותה הפרו-ציונית של פולין.¹⁸ השיחה עם עבדאללה התקיימה ברבת-עמון באוגוסט 1937, זמן קצר לאחר פרסום דו"ח ועדת פיל ותוכנית החלוקה. הולאניצקי רצה לשמוע את דעתו של עבדאללה על מסקנות הוועדה ועל האפשרות של דו-קיום ומערכת היחסים בין שתי המדינות בארץ-ישראל, אם תוכנית החלוקה תבוצע.

בשיחה עם בן-גוריון, שהתקיימה בדצמבר 1938, לאחר ביטול תוכנית החלוקה וערב כינוסה של ועידת לונדון, עומד הולאניצקי על השינוי שחל ביחסו של בן-גוריון לבריטניה. בשיחה זו למעשה פונה בן-גוריון בבקשה לממשלת פולין, שזו תסייע באימון צבאי של 5000 יהודים ובהעלאתם ארצה. נוסח שונה במקצת על מהלך השיחה הנ"ל מוצאים אנו ביומנו של בן-גוריון.¹⁹ מעניין לעקוב אחרי תהפוכות הגורל בגלגולי חייו של הולאניצקי בשנים הבאות. האיש, נאמן המחנה הפילוסופיקאי, פוטר ב-1940 מתפקידו כקונסול על-ידי ממשלת הגולה של פולין בראשות הגנרל שיקורסקי.²⁰ הוא נתקבל לשירות

החוץ הפולני והממונה על מדיניות ההגירה, ראה רישום שיחה מ-15.2.39: AAN/MSZ 9908/53-54

16. דרימר לבק מ-10.6.39, AAN/MSZ 9918/115-116. נדמה בכל זאת, שהסיבה העיקרית לאיסור שהטילו השלטונות על כינוסו של ה"ציון-סיים" היתה אווירת החירום ששררה במדינה בקיץ 1939, ואי-הרצון של הפולנים להתיר הפגנה אנטי-בריטית גדולה בחוצות וארשה.

17. הלר, עמ' 70-71.

18. ראה להלן הערה 22.

19. ראה להלן הערה 27.

20. ממשלה זו, שהורכבה בפאריס באוקטובר 1939, הועברה ביוני 1940 מצרפת ללונדון, וכמעט כל שריה, ובכללם גם ראש הממשלה ולאזיסלאו שיקורסקי, נמנו על מתנגדי המחנה הפילוסופיקאי. על ממשלת הגולה הפולנית והיהודים ראה David Engel, *In the*

באדמיניסטרציה הבריטית בירושלים ושימש כצנזור הראשי לדואר בארץ-ישראל בתקופת המלחמה. עם סיומה המשיך לשרת במחלקת התעשייה הכבדה ואחר כך כסגן המפקח על רכוש האויב. בתקופת המצור על ירושלים, ב־26 בפברואר 1948, יום לפני שאמור היה להתפנות יחד עם בני משפחתו למצרים בדרכו לאנגליה, נלקח מביתו בירושלים על־ידי אנשי לח"י לחקירה יחד עם עיתונאי פולני בשם סטפאן ארנולד. על פי דיווחי העיתונות הואשמו שניהם על־ידי לח"י בריגול באזורים היהודיים בירושלים לטובת הכנופיות הערביות, והוצאו להורג.²¹

Shadow of Auschwitz: The Polish Government-in-Exile and the Jews, 1939–1942, University of North Carolina Press 1987.

21. הדיווחים על פי העיתונים הארץ והצופה מ־29.2.48. אלה כוללים פרטים נוספים על נסיבות הוצאתו להורג של הולאניצקי. לפי זה האיש היה כלול מזמן ברשימה השחורה של לח"י כמשתף פעולה עם האנגלים ועם הערבים. מאידך גיסא הוזכר בעיתונות, שישנם יהודים המעידים שהולאניצקי עזר רבות בתפקידו כסגן מפקח על רכוש האויב בהעברת אדמות של גרמנים בארץ לידיים יהודיות. יעקב וינשל בספרו, *הדם אשר כסף*, סיפור חייו ומותו של יאיר־אברהם שטרן, תל־אביב 1978 (מהדורה שניה מורחבת), כותב על הולאניצקי: "קונסול פולני זה היה אחד האנשים המופלאים ביותר בירושלים" (עמ' 107); וגם: "רצח יאיר גרם לו [לקונסול] הלם נפשי. שנים רבות חס צורך לספר על קשריו עמו" (עמ' 109). וינשל מציין כי "הירצחו [של הולאניצקי] בימי המצור על ירושלים – כתוצאה מפקס דין, שהוציאה נגדו המחתרת – היה כפיית טובה משונה ביותר" (שם).

נראה, שכל הפרשה לוטה עדיין בערפל וטעונה בירור נוסף.

התעודות

תעודה 1

[AAN/MSZ 2305/208–210]

ירושלים, 26 במאי 1937

הקונסוליה הכללית של הרפובליקה הפולנית בירושלים

סורי

למשרד החוץ – האגף המדיני-כלכלי

מחלקה P.III

בהקשר למכתבנו מ-10.5.37 מס' 7/P1/17/5 ובהתאם להוראתכם הצעתי למופתי הגדול להעביר ישירות תזכיר באמצעות משרד החוץ.

המופתי הודיע, שישלח את התזכיר בסודיות מבלי לפרסמו בעיתונות, הואיל ובמקרה זה אינו מעוניין בתעמולה. הוא הבטיח שלפני שישלח את התזכיר ידון עמי על תוכנו.²²

בשעת הביקור ניהלתי שיחה עם המופתי שאת מהלכה המדויק הנני מוסר להלן:

– מה יחס הוד מעלתו לרעיון הפאן-ערבי ומה מקור חינויותו של רעיון זה בימינו?

– זהו זרם הנובע מהצרכים הטבעיים של האומה הערבית, אותו אתם הפולנים מסוגלים יפה להבין. האומה הערבית מפוצלת עתה לחלקיה, כפי שהעם הפולני היה בתקופת החלוקות.

– האם כל זה אינו מתרחש בשיתוף פעולה עם אנגליה, שיש לה עניין ביצירת יחידה מדינית חזקה במזרח הקרוב, שתהיה קשורה בה בקשרי ידידות?

– יחסה של בריטניה הגדולה לרעיון הפאן-ערבי אינו מוכר לי, אולם אני מטיל ספק אם לאחרונה יש לה יד בפעילות הערבית – אני מתכוון למשלחת העיראקית לתימן.

– ומה תפקידה של תורכיה בנידון?

22. אכן תזכירו של המופתי הועבר באמצעות הולאניצקי לווארשה ב-30.7.37. המופתי מבקש בו ממשלת פולין לא לתמוך בכינון מדינה יהודית בפלסטינה, ומציין שלא יהיה בכוחה של מדינה כזו להקל על הבעיה היהודית בפולין, ועל אחת כמה וכמה לא תוכל לפתור אותה. המופתי מדגיש בתזכיר זה את הטיעון, שאסור לה לפולין, שלחמה עשרות שנים נגד חלוקות ארצה, לתמוך בחלוקת פלסטינה, AAN/MSZ 2308/403–407

– תורכיה בימינו רוצה לנצל את העולם הערבי להעלאת האוטוריטה שלה במזרח הקרוב, ולהוכיח את השפעתה כביכול באיזור זה. קבעתי זאת עוד בעת ביקורי בלונדון (מרץ 1930). על אף רגשות האחוה שאנו חשים כלפי העם התורכי אי אפשר לדבר כלל על הבנה ושיתוף פעולה עם ממשלתו. האשם במקרה זה הוא כמאל פחה, או בשמו האחר אתאטורך, שמטרת הרפורמות שלו היתה להינתק מהמסורת המוסלמית הקדומה, ומשמעות הדבר ניתוק הקשרים עם המאמינים המוסלמים האחרים.

– אם כך, איך ניתן לפרש את ההודעות האחרונות לעיתונות על פעילותו של שר החוץ התורכי ד"ר רושדי אראס בקשר לכינון ברית אסיאנית בשיתוף תורכיה, פרס, אפגניסטן, חג'אז ותימן?

– איני מאמין באפשרות של הגשמת תוכנית זו, הואיל וקיימים חילוקי דעות רציניים בין הארצות הנדונות. די להזכיר כאן את הסכסוך בין עיראק לפרס על מימי נהר פרת, או את התוכניות התוקפניות של תורכיה ביחס לסנג'ק אלכסנדרטה.²³ כמו כן אני סבור, שגם אנגליה, היוזמת את הרעיון הזה של שיתוף פעולה בינלאומי, מודעת לדבר.

– האם הרעיון הבריטי הזה אינו בבחינת התקפה נגדית לפעילות העוינת של איטליה במזרח הקרוב?

– איני מסוגל להשיב לשאלה זו. אולם נדמה לי, שלתעמולה האיטלקית במזרח הקרוב, ובעיקר בארץ-ישראל, יש אופי הרסני, ומטרתה הבלעדית לפגוע באנגליה. את הנטיה להיענות להצעות האיטלקיות ניתן להסביר רק באי-שביעות הרצון של העם מהמצב הקיים, וזה ישתנה מיד לאחר שבריטניה תיענה לתביעות הערביות הצודקות.

– כוונת הוד מעלתו, ללא ספק, רק לגבי ארץ-ישראל, הואיל והארצות הערביות האחרות כמו עיראק או מצרים מרוצות ממערכת היחסים שלהן עם בריטניה הגדולה?

– אומנם חל שיפור בשנים האחרונות ביחסים שבין ארצות אלה לבין בריטניה, אולם עניינה של ארץ-ישראל קרוב מאוד ללבו של כל ערבי. הוכחה לכך הם העיראקים ותושבי חצי האי ערב, שבזמן המרד האחרון ב-1936 עברו את הגבול הארצישראלי עם נשקם בכדי להילחם למען עניין צודק. לא מזמן ערכתי ביקור בארצות ערביות שונות, ועל בסיס התבוננותי שלי עצמי הנני יכול לקבוע, שאם תגיע העת למרידה מחודשת בארץ-ישראל, היא תהיה בעלת היקף מפתיע ונרחב ביותר.

23. חבל אלכסנדרטה במפרץ שבפינה הצפונית-מזרחית של הים התיכון, שלאחר מלחמת העולם הראשונה סופח לסוריה והיה לאיזור מריבה בינה לבין תורכיה. ב-1939 סופח החבל סופית לתורכיה, ובכלל זה עיר הנמל אלכסנדרטה, ושמה הוחלף לאסכנדרון.

– אסתכן עוד בשאלה אחת. מה לדעת הוד מעלתו תהיינה מסקנות הוועדה המלכותית?

– זאת בעיני חידה כמו בעיניך, אדוני הקונסול. נודע לי, שמסקנות הוועדה המלכותית תועברנה בערך במחצית החודש הבא לדיון בממשלה, וניתן לצפות שבסוף יוני תפורסם ההחלטה בנידון. אני מודע לעובדה, שהשפעות היהודים בממשלה ובפרלמנט הבריטי חזקות למדי, אולם הערבים מאמינים בנצחון עניינם הצודק, ולא יסתפקו בשום דבר אחר זולת הפסקת העליה היהודית והכרזה על ארץ-ישראל כעל מדינה עצמאית בדומה למצרים או עיראק.

ויטולד הולאניצקי
קונסול כללי

תעודה 2

[AAN/MSZ 2309/241–243]

ירושלים, 17 באוגוסט 1937

הקונסוליה הכללית של הרפובליקה הפולנית בירושלים

למשרד החוץ, מחלקה PIII
וארשה

הנדון: ביקור אצל האמיר עבדאללה

לאחר שקיבלתי אישור²⁴ מהאמיר של עבר-הירדן ביום 17 באוגוסט ערכתי את ביקורי הרשמי הראשון במעונו ברבת-עמון. השיחה שארכה שעה וחצי התקיימה בנוכחות מזכיר הממשלה והא' אלכסנדרוביץ' (כמתרגם).²⁵

בתחילת השיחה היה האמיר זהיר ביותר, והגביל את עצמו לדיבורים סתמיים ולמלות נימוס. רק לאחר שהצגתי לפניו שאלה מפורשת ביחס למצב הנוכחי בארץ-ישראל התעוררה השיחה, ובמהלכה הצהיר האמיר כדלקמן: טוב יותר לתבוע דברים אפשריים מאשר בלתי אפשריים. הקיצונים הערביים בארץ-ישראל דוחים את תוכנית החלוקה ודורשים עצמאות בכל שטח הארץ. בריטניה הגדולה אינה יכולה להסכים לפתרון כזה. עיראק, בצדק או שלא בצדק, נוקטת לכאורה עמדה של שלילה מוחלטת. אין להפריז בחשיבות הצהרתו של ראש ממשלת עיראק. הממשלות מתחלפות. יש להתייחס להצהרתו כאל

24. במקור: המונח הלטיני – exequatur

25. פקיד משרד החוץ הפולני ממוצא טטרי שנשלח לאוניברסיטת אל-אזהר בקהיר ללמוד ערבית ותרבות האסלאם.

חוות דעת אישית. (לאמיתו של דבר, למחרת נודע על חילוף הממשלה ושובו של הפעיל הוותיק החותר לעצמאות, ג'מאל אל-מאדפאי לתפקיד ראש ממשלה.) ממשלת עיראק לא תעז להתנגד לבריטניה הגדולה, הואיל וקיום מדינתה תלוי ברצונה הטוב של הממשלה הבריטית.

לדעת האמיר, טוב יותר לבטל את כוחם של היהודים על-ידי התרת העליה רק לגבולות המדינה היהודית המוצעים על-ידי הוועדה המלכותית, ולכונן מדינה עצמאית גדולה מעבר-הירדן ומארץ-ישראל הערבית. כתוצאה מהסדר ארעי זה תיערך חלוקת כוחות חדשה, שבה היתרון יהיה לצד הערבי.

איבת הערבים אינה מכוונת נגד היהודים אלא נגד האנגלים. הפוטנציה שהצטברה כאן תהפך בהזדמנות הראשונה לכוח ממשי. זה לא עניין קשה בזמננו, כשכל אירופה, כל העולם זרוע מוקשים.

תקופת המעבר לא תאריך זמן רב. הים הערבי יציף את המדינות היהודית והעיר, והמציאות תוכיח שהפתרון הטוב ביותר זו מדינה ערבית עצמאית, שתכיל בתוכה מיעוט יהודי של 30 או 40 אחוז, ושתבטח לו ערובה לזכויותיו. את מצב העניינים הזה ניתן יהיה לישים גם בקשר לקונפדרציה עתידה של מדינות ערב.

בניגוד לעמדתם של מספר גורמים ערביים, אין לאמיר טענות כלשהן לפולין, המתאמצת לעתים לפתור את הבעיה היהודית תוך גרימת נזק לערבים. במדיניות אין סנטימנטים. אדרבה, האמיר משתתף בצערה של ממשלת פולין על הקשיים המתעוררים בקשר לבעיית היהודים במדינתה, בעיה שהיא מסובכת ביותר. האמיר אינו מסתיר את דעתו, שבריטניה הגדולה היא הסיבה לכל האסונות שפקדו את ארץ-ישראל.

התיזות שהושמעו על-ידי האמיר אינן מנוגדות לתיאור מדיניותו בעיתונות המקומית (הודעתי על זה כבר לא פעם). ההדגשים המעניינים והבלתי מוכרים – זו האיבה העצורה לבריטניה הגדולה, הרוצה להפוך את ארצות ערב לכלי מדיניותה האימפריאלית.

ההקצבות החודשיות (כ-500 לירות פלשתינאיות)²⁶ עוצרות כנראה בעד המושל [הכוונה לעבדאללה], אולם מורגש שאין זה מצב שהוא היה רוצה לראות אותו כיציב, והאנגלים טועים בחושבם שעבדאללה הוא לצדם.

כך במלים אחדות מצטיירת רבת-עמון, הנחשבת על-ידי כולם למקום הידיותי ביותר ללונדון מכל המרכזים הערביים.

ויטולד הולאניצקי
קונסול כללי

26. כך במקור, אולי טעות בהדפסת הדיווח. לאמיר עבדאללה אושרה בזמנו הקצבה רשמית מבריטניה בסך 150 אלף ליש"ט לשנה, למעט הקצבות מיוחדות מפעם לפעם. ראה *Area Handbook for the Hashemite Kingdom of Jordan*, Washington 1969, p. 30

תעודה 3

[HIA, POLAND, Ambasada Great Britain, Box 35]

ירושלים, 15 בדצמבר 1938

הקונסוליה הכללית של הרפובליקה הפולנית
בירושלים

למשרד החוץ, מחלקה PIII
וארשה

היום קיימתי שיחה מפתיעה עם בן-גוריון, יושב-ראש הנהלת הסוכנות היהודית ומנהיג ההסתדרות.²⁷

עד עתה מערכת יחסינו ההדדיים היתה קרירה למדי. הבסיס לאי-הבנה בינינו היו החסדים המוענקים לרוויזיוניסטים בווארשה, ועל אלה נודע לו הן מהעיתונות והן מרכילות.

היום הופיע אצלי בן-גוריון והתחיל בשיחה ישר לעניין, ומזמן לזמן היטה את כיוונה בהתאם לשאלותי.

הועידה בלונדון

עתה גלוי לכל, שחל שינוי בכוונתה הראשונית של הממשלה הבריטית לנהל שיחות שולחן עגול, בכך שאלה תנוהלנה עם היהודים ועם הערבים בנפרד. רק במקרה שיימצא איזה בסיס (שלדעת בן-גוריון אינו סביר כלל) שניתן להתחיל בשיחות משולשות, תיפתח היוזמה לכך. השמועות הנפוצות בעיתונות היהודית על אי-הרצון השורר בקרב היהודים בקשר לוועידת לונדון הן בגדר תחבולה טקטית, שמטרתה לעורר אי-שקט של דעת הציבור באנגליה, המאמינה באמונה שלמה בהצלחת התוכנית הממשלתית למשא ולמתן.

הצד הערבי

אשר לוועידה – החלק המעניין ביותר הוא השתתפותם של נציגי מדינות ערב.

27. רישומו של בן-גוריון ביומנו בתאריך 15.12.38 על השיחה עם הולאניצקי – "שיחה של שעה עם הקונסול הפולני ד"ר הולניצקי. עפ"י הצעתו דברנו על המופתי, אכן סעוד, האנגלים – עד שהגענו לעיקר. עמדתנו בשיחות לונדון. הקונסול דבר כל הזמן בשם 'אנחנו' – מתוך הזדהות אתנו, ביררתי לו עמדתי. שאלני אם זוהי גם עמדת 'הפרופסור' (וייצמן). שאלתי אם נוכל לקוות לעזרה מלאה של ממשלתו. הבטיח כל העזרה. אמן (צבאי) לכל אלה שנתחייב להוציא מפולין ועזרה גמורה בהסעה. אין פולין רוצה להוציא את כל היהודים. יש צורך ביציאת מליון אחד. הפעם היינו שנינו מרוצים איש מאחיו." דוד בן-גוריון, זכרונות, ה (1938), תל-אביב 1982, עמ' 410.

אין ספק, שזה מעורר תקוות להתמתנות תביעות הערבים הפלסטינאים, שביחס למשמעותן אין להטיל שום ספקות. כל זה הוא חיובי מנקודת המבט היהודית. מצפים שבקרב נציגי מדינות ערב יתבלטו שני מחנות. באחד מהם תימצא מצרים, בעלת העמדה המתונה, בשני תופיק ביי (עיראק), שהקוים המנחים שלו מושפעים מהמופתים ומוכרים למדי. הגורם המפשר בין שתי העמדות תהיה משלחתו של איבן-סעוד. זה האחרון, לדעתו של בן-גוריון, הוא מדינאי במלוא המובן של המושג הזה, הזוכה ליחס כבוד מצד כל הערבים. לעבדאללה העבר-ירדני ולנציג תימן לא יהיה הרבה מה לומר. ניתן רק להעיר שהראשון תלוי לגמרי באנגליה, והשני – באיטליה.

הצד היהודי

נוכח המצב הקשה בשעה זו, והנסיבות שנוצרו בגלל העובדה שהערבים פנו לאנגליה כשפה היחידה המובנת לה, מחויב גם הצד היהודי לשנות את שפתו מטקטיקה של צייתנות ונכונות להבנה מלאה במשא ומתן לעמדה תקיפה ובלתי מתפשרת, ובתודעת כוחו העצמי.

בתולדות ארץ-ישראל היהודית נסתיימה תקופה ראשונה של גיבוש הכוחות הגנוזים בעם. נוכח הנסיבות שנתהוו עתה באירופה ונוכח התמוטטות המדיניות הפייסנית של הצינונות בארץ-ישראל, מן הדין להתחיל בתקופה חדשה, ויש לנצל את הכוח שנצטבר במשך 20 שנה. כעת ידוע לאנגלים, שריכוזם של המוני היהודים בארץ-ישראל אינו בגדר נסיון, אלא הוא כוח שבמידה מסוימת חייבים להתחשב בו. כוח זה יכול להיות מועיל, אם ינוצל תוך הסכמה, אולם הוא יכול גם לשמש מקור לאי-שקט, אם יועמד למבחן בשל מדיניות כושלת. כתוצאה מאילוצים בלתי נוחים בעת הוועידה, ייתכן שהיהודים יהיו מוכנים להתפשר בעניינים שונים. הם מסוגלים לוותר בנושא הנציגות העתידה בממשלה זו או אחרת, ולהפחית את נציגותם ל-50 או אף ל-40 אחוז. הם גם עלולים לוותר בנושא הטריטוריאלי, שהיום, לדעת בן-גוריון, אינו בעל חשיבות גדולה. אולם הם אינם יכולים לוותר בנושא העליה.

העליה

נושא העליה נדון כבר על-ידי היהודים עם הממשלה הבריטית. טוכם כנראה, שהארץ תחולק לשלושה אזורים. בראשון, היהודי, העליה תווסת על-ידי היהודים עצמם. בשני, המקביל לשטחי המנדט בדו"ח וודהד, תיקבענה מכסות העליה על-ידי האנגלים. באיזור השלישי, הערבי, או שלא תהיה בכלל עליה, או שתיקלט הגירה ערבית המווסתת על-ידי הערבים עצמם.

זוהי כיום נקודת המוצא של בן-גוריון. ניתן יהיה להתחיל בעליה לאיזור היהודי מיד עם סיום הוועידה, לאחר הפסקה קצרה שבה יתקיים דיון על הבעיה כפרלמנט ובחבר הלאומים, כלומר כבר באביב 1939. היהודים מוכנים לסטות

מהעקרון של יכולת הקליטה הכלכלית ולהעלות המונים, וליצור על-ידי כך עובדה מוגמרת.

בצאתו מההנחה שמאות אלפי יהודים נרדפים יעדיפו להתגורר במחנות ריכוז²⁸ בארץ-ישראל מאשר בגרמניה, מגיע בן-גוריון למסקנה, שראשית כל יש למלא את המחנות בארץ-ישראל, ולאחר זאת לבקש עזרה, שללא ספק תגיע לא רק מאמריקה אלא גם מאנגליה.

"מנוי וגמור עמנו לגשת לביצוע התוכנית הזאת, הדמיונית לכאורה, בהסכמת האנגלים או אף בלעדיה." חומר אנושי לא יחסר לא רק בגרמניה אלא אף בפולין. בכדי שהיהודים שיעלו למחנות בארץ-ישראל יהיו חומר חיובי ומועיל, אף לצבא יהודי, הם חייבים לקבל הכשרה מתאימה לכך.

בן-גוריון הביע את בטחונו, שאם יפנה לממשלת פולין בבקשה לאמן 5000 יהודים צעירים אימון צבאי, זו לא תסרב לו, וכבר באפריל 1939 ניתן יהיה להעבירם באוניה לארץ-ישראל. הוא ימצא אנגלים רבים שיסכימו לפקד על משלוח כזה, שיצא מגרמניה או מפולין. בדרך זו הוא בטוח, שתוך 10 שנים ניתן יהיה להוציא מפולין לכל הפחות 500,000 יהודים.

ראוי לתשומת לב הוא השינוי שחל בהלוך רוחו של איש כמו בן-גוריון. הרי הוא ידוע באוריינטציה הפרו-אנגלית המיוחדת לו, ובנכונותו המופרות להתפשר, וזאת על רקע תכניו המתמידים יחד עם אנשי הלייבור האנגלים.

לשאלתי, האם גם פרופסור וייצמן נתון במצב רוח מלחמתי כזה – השיב, שהאנגלים הביאו לכך שאף הרב הרצוג מסוגל לאחוז ברובה.

בן-גוריון בילה את ארבעת החודשים האחרונים באנגליה, ולדבריו הוא מתמצא יפה בהלכי הרוח האנגליים. הוא בטוח שהן העיתונות והן דעת הקהל שם יתמכו בתוכניות אלה, וזה מה שחשוב ליהודים, מכיוון שאין להם אמן שממשלת צ'מברליין תחזיק מעמד זמן רב.

בסיכום, אני מרשה לעצמי לקבוע, שאם בן-גוריון המיושב בדעתו והשקול ביותר מבין אנשי הסוכנות היהודית איבד עד כדי כך את סבלנותו, שהוא מוכן להתייצב נגד האנגלים לעיני כל ולהשמיע, כפי שאמר לי, את הסיסמה הקוראת ל"מרי צבורי", אין ספק שחלו תמורות מרחיקות לכת בקרב היהדות הרשמית, ומן הראוי לאמת זאת עם נציגי הסוכנות בלונדון.

ויטולד הולאניצקי

קונסול כללי

28. כך במקור הפולני: "w obozach koncentracyjnych".

תעודה 4

[HIA, POLAND, Ambasada Great Britain, Box 37]

ירושלים, 23 במרץ 1939

הקונסוליה הכללית של הרפובליקה הפולנית בירושלים

טודי

למשרד החוץ – מחלקה E.I.

וארשה

לאור המצב הבינלאומי המתוח ולאור תוצאות הוועידה הפלסטינאית בלונדון מתבקשת הערכה מחודשת של התייחסותי לארגון הצבאי הרוויזיוניסטי, ואת זו השלמתי בשורת שיחות יסודיות עם הנהלת הארגון. שיחות אלה דנו במספר בעיות עקרוניות, שניתן לסווגן בסעיפים הבאים:

א. יחסו של הארגון הצבאי למפלגה הרוויזיוניסטית ולז'בוטינסקי.

ב. יחסו של הארגון לעקרונות מדיניותה של פולין.

ג. יחסו של הארגון לציונות השמרנית של הסוכנות היהודית ושל ההסתדרות.

ד. תוכניות הארגון לעתיד הקרוב והטקטיקה שלו.

א. היחסים בין הארגון לבין המפלגה מתערערים מדי יום ביומו.²⁹ משיחותי עם ז'בוטינסקי השתכנעתי שחסרה לו ההבנה לחשיבות המיוחדת שבהצטרפות הנוער הלאומי בארץ-ישראל לשורות הארגון. הוא אינו מסכים לכך, שהארגון בעצם מהווה כעת את כוח המשיכה הטוב ביותר לנוער היהודי. כמו כן הוא אינו רוצה להבין, שיחס ממשלת פולין אליו הוא כזה ולא אחר דווקא בגלל שהארגון הצבאי הוא עד היום מרכיב הרוויזיוניזם, ושמשלת פולין מעדיפה בעצם את הרוויזיוניזם בארץ-ישראל מאשר בתפוצות.³⁰

מאידך גיסא, הארגון מבין היטב שקיימת תהום בין החומר האנושי העומד לרשותו כאן לבין מפקדות המפלגה הרוויזיוניסטית המפוזרות על פני בירות כל העולם. תפקידי הארגון ומטרותיו מתקשרים לשלמות הגיונית, אם כי אולי לא תמיד ריאלי, בו בזמן שתחומי ההתעניינות הנבוכים של ז'בוטינסקי, תכניו, מאבקיו לשלטון, זרים לחלוטין למנטליות של הרוויזיוניסט בארץ-ישראל. הארגון הצבאי אינו רואה את עצמו כמוסד מפלגתי אלא לאומי בלבד. יש אף סוציאליסטים, המתייחסים להשקפותיהם הפוליטיות כאל עניין אישי,

29. כבר בדיווחו מירושלים למשרד החוץ הפולני מ-5.1.38 עמד הולאניצקי על חילוקי

הדעות הקשים בין אצ"ל לבין הצ"ח, AAN/MSZ 2312/32-34

30. על ההשפעה האידיאולוגית הפילוסופית על הציונות הרוויזיוניסטית ועל הקירבה שביניהן עיין יעקב שביט, "בין פילוסופיה למיצקיביץ: מדיניות ומשיחות ברוויזיוניזם הציוני בהקשר של התרבות הפוליטית הפולנית וזיקתו לפולין", הציונות, י (תשמ"ה),

עמ' 7-31.

ומשתייכים אליו. הארגון אינו נאבק למען השלטון אלא על עתיד האומה היהודית, על עצמאותה, וכל זה מעסיק רק חלקית את הנהלת המפלגה הרוויזיוני-ניסטית.

מהסיבות הנזכרות לעיל ראשי הארגון אינם מבינים את מנהיגי המפלגה, כפי ש'בוטינסקי עצמו אינו מבין את מצדדיו בארץ-ישראל. הוא הודה בפני באחת משיחותינו, שהינו מתיירא מהתלהבות הנעורים של חברי הארגון, ושהוא כבר זקן עבורם.

לא פעם התרעתי על הבדלי ההשקפות שבין הארגון למפלגה ועל אפשרות של פילוג, שלמעשה הפך לעובדה קיימת בארץ-ישראל.

המפלגה בארץ-ישראל נכנעה בגלל פעולות דיכוי מצד השלטון האנגלי. המנהיגים הקודמים ברחו, ואלה שנשארו חוששים ממגעים קרובים עם הארגון. אחדים מהם כלואים בבתי-סוהר.

בקרוב הארגון יש הלכי רוח של אי-אמון במפלגה כפי שהיא, וניתן לחוש בהם עדין בקשר ובחיבה ל'בוטינסקי, תוך הכרה שיועציו הפשרניים החוששים ממאבק אקטיבי מוליכים אותו שולל.

ב. על רקע אי-ההבנות שהוזכרו לעיל בולטים ההבדלים בהשקפות על שיתוף הפעולה של הרוויזיוניסטים עם פולין. את השקפות הארגון בקשר לבעיה זו, שעל פי דרישתי נדונו מחדש על-ידי, ניתן לסכם בשלוש נקודות אלה:

1. מי נחשב לכן-בריתו של הארגון?

2. טריטוריאליזם.

3. התחייבויות.

1. הארגון רואה כבן בריתו אומה (ארץ או ממשלה) שבעת משבר תושיט לו עזרה, ללא קשר ליחסה של אומה זו ליהודים המתגוררים בתחומה. הארגון מבין את המורכבות הקשה מנשוא של הבעיה היהודית בפולין. הוא אינו יכול להתרעם על מדיניות ממשלת פולין ביחס ליהודים, לאור הקשיים בתחום זה, שאי אפשר להתגבר עליהם. בהמשיכו לדגול בעקרון ה"אוואקואציה" הוא רואה בעין יפה כל גילוי של גידול הפוטנציאל להגירה מפולין, ללא קשר לשיטות שבאמצעותן התהליך הזה מתחזק במקום.

2. באם פולין הפסיקה להאמין ביכולת הקליטה של ההגירה לארץ-ישראל ומחפשת יעדי הגירה אחרים לפתרון בעיית היהודים, הרי זה עניין פולני גרידא. על פולין לדאוג לענייני היהודים בארצה, כי זו זכותה וחובתה, ולעומת זאת הארגון ידאג רק לענייני ארץ-ישראל. אנשי הארגון אינם מבינים בכלל את עמדתו של ז'בוטינסקי, המטיל דופי ברב שור כבוגד בציונות, הואיל וזה מחפש שטחי הגירה אחרים.³¹ הארגון רואה את ארץ-ישראל כשטח בלעדי ל"אוואקוא-

31. ביוזמת שלטונות פולין ובתמיכתם הורכבה בנובמבר 1938 ועדה לענייני התיישבות יהודית, שבראשה הועמד פרופ' הרב משה שור (1874-1941), היסטוריון וחוקר בלשנות

ציה" של היהודים מפולין, אבל אינו רשאי לאלץ אחד אחד לקבל את דעתו, ועל כן אינו יכול להתרעם או לבוא בטענות לפולין, המתאמצת למצוא שטחים מחוץ לארץ-ישראל. אין כל ספקות לארגון, שאם הודות למאבקו תתאפשר ההגירה לארץ-ישראל, לא יחסר לכך חומר אנושי בפולין. ההכרה בכך מניחה את דעתו לחלוטין.

3. העזרה שפולין מסוגלת להושיט לארגון בעת מאבקו לעצמאות תחייבו בעתיד להכרת טובה. העזרה שהגיעה מפולין בעת הקשה ביותר של המאבק, בזמן שהדמוקרטיה המערבית הגדולות הניחו את היהודים לגורלם, לא תישכח לעולם. הארגון היה מוכן כבר היום לקבל על עצמו כל מיני התחייבויות פורמליות, לו היה זה בגדר האפשר.

ג. כעת בזמן תבוסתה המוחלטת של הסוכנות היהודית מצפה הארגון לשינוי מהפכני וגורלי בהלכי הרוח בקרב היישוב. במיוחד יש לשער שתחול תזווה גדולה בתחומי התעניינותו של הנוער בכוון הרדיקליזם. הדיונים היוזמים על-ידי בקרב הארגון ביחס לאפשרות להגיע להסכם בין הארגון לבין הגופים המקבילים במחנה הסוציאליסטי, העלו את הקווים המנחים שדלקמן:

1. הכרה עקרונית בצורך בהרחבת השורות על-ידי קליטת גורמים בעלי רעיונות דומים מהמחנה הסוציאליסטי.

2. חוסר אמון באפשרות של שיתוף פעולה עם מנהיגים סוציאליסטים מהסוכנות היהודית, שאינם כשירים למאבק אקטיבי, ולאמיתו של דבר הם רגילים יותר לסחר-מכר מאחורי הקלעים ולנאומים באסיפות עם.

דוגמה לרפינוה של הסוכנות היהודית היא ההכרזה ומיד לאחר זאת ביטולה, של שביתה כללית בארץ-ישראל, כמחאה להצעות פתרון לבעיה הפלסטינאית שהועלו על-ידי ממשלת בריטניה בוועידת לונדון. הממשל הפלסטינאי איים בחיסול המשטרה היהודית ובביטול מתן רשיונות לאוטובוסים, וזה גרם לכניעתה של הסוכנות היהודית.

3. מכאן הרעיון שיש להושיט יד, וזאת מעל ראשי המנהיגים, לשורות המיואשות של הנוער הסוציאליסטי הצמא למעשים.

ד. תפקידו של הארגון הצבאי לקיים מגע מתמיד עם האוכלוסיה היהודית באמצעות תעמולה רעיונית מאומצת. למטרה זו קיימים עיתונות, עצרות עם ורדיו.

ברשות הארגון תחנת שידור משלו וכתבי-עת המופיעים בארבע שפות:

שמית, חבר הסגט הפולני בשנים 1935-1938, מראשי יהדות פולין). תפקיד הוועדה היה לפעול למען התיישבות יהודי פולין גם מחוץ לארץ-ישראל, ועל כן היא נתקלה בבקורת קשה מצד חלק גדול של הציבור הציוני. הטענות נגדה היו, שחברי הוועדה הם "מכשיר עיוור" בידי שלטונות פולין. פרטים על הוועדה הזאת ופעולותיה ראה בספרי, מאבק מדיני במלכות: יהודי פולין 1935-1939, תל-אביב 1982, עמ' 328-332.

עברית, אנגלית, גרמנית ולאדינו (ניב ספרדי באותיות עבריות), הקוראים למאבק אקטיבי לעצמאות.

בכדי לשכנע את שלטונות המנדט ואת האוכלוסיה היהודית בכוחו של הארגון, הוא אינו זונח את הטרור, וברצונו להדגיש עלידי זה את עמידתו המתמדת על המשמר. הארגון שוקד בהכנות לתקופה של מאבקים ציבוריים מקיפים יותר, וזאת בתנאים נוחים יותר ולאחר קבלת עזרה צפויה. הארגון לוקח בחשבון כל הזמן אפשרות של התפרצות מלחמה.

מטרתו הקרובה ביותר היא הופעתו בתקופת מלחמה כיחידה צבאית בעלת כוח, שכל הגורמים המעוניינים יצטרכו ברצינות להתחשב בה.

הארגון, באמצעים המוכרים לו, העביר לידיעת השלטונות הבריטיים שהאוריינטציה שלו כיום היא פרו-בריטית, אולם אוריינטציה זו תלויה בעמדת לונדון בהתאם לעקרון ההדדיות.³²

ויטולד הולאניצקי
קונסול כללי

32. במקור בלטינית: do ut des, שפירושו המילולי הוא "אני נותן על מנת שאתה תיתן".